

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö 21.2.2018, TEM/1611/00.04.01/2016

KÄSITTEEN LIIKESALAISUUS YHTENÄISTÄMINEN – RIKOSLAIN MUUTOSEHDOTUKSET

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt minulta lausuntoa otsikkoasiassa. Kiitän mahdollisuudesta lausua ja totean kohteliaimmin seuraavaa.

Tiivistelmä

Se, että lainsäädännössä yleisesti ottaen yhtenäistetään liikesalaisuutta, yrityssalaisuutta sekä liike- ja ammattisalaisuutta koskeva terminologia, on perusteltua. Tältä pohjalta myös rikoslain 30 luvun 4–6 §:n muuttaminen yhtenäistettävän terminologian mukaisesti on johdonmukaista. Käsitykseni mukaan samassa yhteydessä olisi kuitenkin aiheellista muuttaa myös mainitun luvun 5 ja 6 §:n mukaiset rikosnimikkeet vastaavasti. Sen sijaan luvun 4 §:n mukainen yritysvakoilua koskeva rikosnimike on perusteltua säilyttää ennallaan. Se, että mainitun luvun 11 §:stä poistetaan itsenäinen yrityssalaisuuden määritelmä ja jatkossa viitataan vain säädettävän liikesalaisuuslain liikesalaisuutta koskevaan määritelmään, on perusteltua.

Lainsäädännössä käytetyn terminologian taustaa

Lainsäädäntöön on otettu ensimmäisen kerran liikesalaisuutta suojaavia säännöksiä 1920- ja 1930-luvuilla säädettyihin työsopimuslakiin (144/1922) sekä vilpillisen kilpailun ehkäisemiseksi annettuun lakiin (34/1930, VilpKilpL). Myöhemmin ovat vuoden 1922 työsopimuslain sijaan tulleet vuoden 1970 työsopimuslaki (320/1970) ja vuoden 2001 työsopimuslaki (55/2001). Mainituissa laeissa on käytetty suojan kohteena olevasta tiedosta liike- ja ammattisalaisuuden käsitettä.

Sama liike- ja ammattisalaisuuden käsite on edellä mainitun pohjalta sisällytetty myös muuhun lainsäädäntöön: esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren säännöksiin ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (621/1999, julkisuuslaki) sekä useisiin muihin lakeihin.

Sen sijaan sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnasta annettuun lakiin (1061/1978, SopMenL), joka säädettiin VilpKilpL:n tilalle, sisällytettiin (vain) termi liikesalaisuus. Valintaa ei perusteltu esitöissä tarkemmin, mutta oikeuskirjallisuudessa (*Martti Castrén*, Liikesalaisuus, tekninen esikuva ja ohje uusien lakien valossa, DL 1980, s. 414) katsottiin, että termi ammattisalaisuus jätettiin pois ”ilmeisesti tarpeettomana”.

Rikoslain 30 luvun nykyisin voimassa olevissa yrityssalaisuusrikoksia koskevissa säännöksissä otettiin HE:n 66/1988 vp ehdotuksen mukaisesti käyttöön termi yrityssalaisuus. Valintaa perusteltiin erityisesti kansainvälisellä yhdenmukaisuudella – millä todennäköisesti viitattiin käytännössä erityisesti Ruotsissa samoihin aikoihin valmisteilla olleeseen yrityssalaisuuslakiin (*Lag om skydd för företagshemligheter*, 1990: 409) – sekä tarpeella yhtenäistää voimassa olevaa terminologiaa (HE:n s. 92). Perusteluissa (s. 210) tosin myös todettiin, että yrityssalaisuus olisi käsitteenä laajempi kuin SopMenL:n 4 §:ssä käytetty liikesalaisuus.

Käytännössä rikoslain 30 luvun mukaista yrityssalaisuuden käsitettä on kuitenkin sittemmin tulkittu samalla tavalla kuin SopMenL 4 §:n mukaista liikesalaisuuden käsitettä. Lisäksi mainittakoon, että käytännössä yrityssalaisuustermiin sisällyttäminen rikoslain 30 lukuun ei johtanut siihen, että muualla lainsäädännössä käytettävä terminologia olisi tullut yhtenäisemmäksi. Jo 1990-luvulla säädettiin muuta lainsäädäntöä, jossa pitäydyttiin edelleen termiin liike- ja ammattisalaisuus, vaikkakin joihinkin yksittäisiin lakeihin päätyi termiksi myös yrityssalaisuus.

Termin ammattisalaisuus on tulkittu oikeuskirjallisuudessa viittaavan toisaalta ns. vapaiden ammattien harjoittajien salaisuuksiin ja toisaalta sellaisiin tietoihin, jotka ovat luonteeltaan teknisiä (ks. näistä merkityssisällöistä *Martti Castrén*, Liikesalaisuuksien oikeussuojasta yhteistoimintasuhteissa ja niiden jälkeen, Vammala 1973, s. 9–11). Se, kumpi näistä tulkinnoista on oikea – tai oikeampi –, on jossain määrin avoin kysymys, sillä lainsäädännössä ei ole missään vaiheessa määritetty ammattisalaisuuden käsitettä erikseen, eikä oikeuskäytännössä ole myöskään ilmennyt tarvetta tehdä eroa liikesalaisuuden ja ammattisalaisuuden kesken.

Toisaalta HE:ssä 66/1988 vp (s. 92) on todettu, että ”liikkeen ja ammatin harjoittaminen ovat... yritys- eli elinkeinotoiminnan alalajeja”. Tämä viittaa näkemykseen, että ammattisalaisuudet olisivat nimenomaan yksityisten ammatinharjoittajien salaisuuksia. Julkisuuslain säätämiseen johtaneessa HE:ssä 30/1998 vp (s. 95) on sen sijaan todettu tältä osin jossain määrin toisin: ”Ammattisalaisuudella tarkoitetaan enemmän taidollisia salaisuuksia, ja niitä voi olla myös vapaiden ammattien harjoittajilla, kuten lääkäreillä ja asianajajilla, siitä riippumatta, harjoittavatko he liiketoimintaa.”

Rikoslain 30 luvun 11 §:n määritelmään sisältyvä ”muu vastaava elinkeinotoimintaa koskeva tieto”

Syy siihen, miksi rikoslain nykyisin voimassa olevassa 30 luvun 11 §:ssä ei ole pitäydytty yrityssalaisuuden alakäsitteinä vain perinteiseen liike- ja ammattisalaisuutta koskevaan termiin, on jossain määrin avoin kysymys. Mahdollisesti syynä ”muun vastaavan elinkeinotoimintaa koskevan tiedon” sisällyttämiselle määritelmään on ollut pyrkimys määritellä yrityssalaisuuden käsite kattamaan hyvin monenlaisia tietoja, ”jopa yhteiskunnallisia seikkoja” (ks. HE 66/1988 vp, s. 92). Käytännössä oikeuskäytännössä ei ole kuitenkaan ilmennyt tarvetta ottaa erikseen kantaa siihen, onko jokin yrityssalaisuus viime kädessä liikesalaisuus, ammattisalaisuus vai muu vastaava elinkeinotoimintaa koskeva tieto.

Toisaalta mainittakoon, että julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 20 kohdassa on käytetty (liike- ja ammattisalaisuuden ohella) rikoslain 30 luvun 11 §:ään nähden samantyyppistä ilmaisua ”muu vastaava yksityisen elinkeinotoimintaa koskeva seikka” (ja samantyyppisesti myös lainkohdan 17 kohdassa julkisyhteisöjen osalta). Julkisuuslaissa kyseisellä ilmaisulla on tarkoitettu tietoja, jotka eivät käytännössä täysin täytä liike- tai ammattisalaisuuden kriteerejä (ks. HE:n 30/1998 vp s. 94–96 perustelut tältä osin).

Viimeksi mainittuun nähden on kuitenkin ollut ilmeisen ristiriitaista, että ”muun vastaavan yksityisen elinkeinotoimintaa koskevan seikan” salassapito on sidottu julkisuuslaissa vahinkoedellytyslausekkeeseen – vahinkoedellytyksen toteutuminen nimittäin johtaa väistämättä siihen, että kyseiset tiedot täyttävät myös liike- tai ammatillisalaisuuden kriteerit. Vahinkoedellytyslausekkeen käyttäminen on sopinut julkisuuslain yleiseen systematiikkaan, mutta suhteessa liikesalaisuuden luonteeseen sitä on käytetty tavallaan nurinpäin.

Rikoslain 30 luvun rangaistussäännösten tunnusmerkistöt ja rikosnimikkeet

Se, että rikoslain 30 luvun 4–6 §:ssä korvataan termi yrityssalaisuus termillä liikesalaisuus, on johdonmukaista, koska säädettävään liikesalaisuuslakiin on tarkoitus valita tämä termi (liikesalaisuusdirektiivin mukaisesti). Termin vaihtaminen rikoslain 30 luvussa ei ole ongelmallista senkään takia, että luvun 11 §:ssä on tarkoitus jatkossa viitata liikesalaisuuslain sisältämään liikesalaisuutta koskevaan määritelmään. Termin vaihtaminen ei johda rangaistusvastuun alan muuttumiseen.

Käsitykseni mukaan olisi kuitenkin ilmeisen epä johdonmukaista, jos mainitun luvun 5 ja 6 §:n rikosnimikkeissä säilyisi edelleen termi yrityssalaisuus. Kun yrityssalaisuuden (itsenäisen) määritelmän on tarkoitus poistua luvun 11 §:stä ja kun termiä yrityssalaisuus ei ole tarkoitus enää käyttää itse tunnusmerkistöissä, ei ole mitään syytä jättää sitä jäljelle rikosnimikkeeseen. Termillä yrityssalaisuus ei nimittäin olisi tarkoitettujen lainmuutosten jälkeen enää mitään merkityssisältöä jäljellä.

Se, että termin yrityssalaisuus käyttämisellä jotenkin pyrittäisiin tekemään eroa säädettävän liikesalaisuuslain nojalla kiellettyihin tekoihin, ei ole vakuuttava perustelu. Mainittakoon, että säädettävässä liikesalaisuuslaissa kielletään myös erinäisiä teknistä ohjetta loukkaavia tekoja, mutta tästä huolimatta samaa termiä – tekninen ohje – käytetään myös lakiehdotuksen 15 §:n 1 momentin teknisen ohjeen väärinkäyttöä koskevassa rangaistussäännöksessä.

Kysymys siitä, tulisiko esimerkiksi rikoslain 30 luvun 5 §:n mukaisen rikosnimikkeen olla ”yrityssalaisuuden rikkominen” vai ”liikesalaisuuden rikkominen”, on toki sinänsä lähinnä semanttinen asia – lain soveltamisen kannalta sillä ei ole merkitystä. Rikosnimikkeen muuttaminen ”liikesalaisuuden rikkomiseksi” (ja vastaavasti luvun 6 §:n rikosnimikkeen muuttaminen ”liikesalaisuuden väärinkäytöksi”) olisi kuitenkin perusteltua siitä samasta syystä, joka on ylipäättään nyt kysymyksessä olevan terminologiaa koskevan lainmuutoksen taustalla – nimittäin terminologian yhtenäistämiseksi.

Se, jos rikoslain 30 luvun 5 ja 6 §:n rikosnimikkeet muutettaisiin edellä esittämälläni tavalla, toki johtaisi samalla kysymykseen siitä, pitäisikö myös 4 §:n yritysvakoilua koskeva rikosnimike jollakin tavalla muuttaa. Yksi mahdollisuus olisi nimike ”liikevakoilu”, mutta tällaista termiä ei ole kuitenkaan käytetty edes yleiskielessä. Perinteisesti käytettyä termejä – joko yleiskielessä tai oikeudellisissa konteksteissa – ovat olleet yritysvakoilu tai (varsinkin aikaisemmin) teollisuusvakoilu. Viimeksi mainittu termi on kuitenkin liian voimakkaasti painottunut teollista toimintaa harjoittaviin yrityksiin, ja myös yleiskielestä se on jäänyt jo pois.

Käsitykseni mukaan termi yritysvakoilu kuitenkin sopisi rikoslain 30 luvun 4 §:n rikosnimikkeeksi myös jatkossa – ja myös siinä tapauksessa, jos luvun 5 ja 6 §:n nimikkeitä muutettaisiin edellä esittämälläni tavalla. Termiä yritysvakoilu on käytetty sekä yleiskielessä että oikeudellisissa konteksteissa jo ennen yrityssalaisuuden käsitteen omaksumista rikoslain 30 luvun säännöksiin, eikä se ole suoraan sidoksissa termiin yrityssalaisuus (vrt. ”yrityssalaisuusvakoilu”, jolla tällainen sidonnaisuus olisi).

Yrityssalaisuuden itsenäisestä määritelmästä luopuminen rikoslain 30 luvussa

Säädettävään liikesalaisuuslakiin tuleva liikesalaisuuden määritelmä poikkeaa sanamuodoltaan jonkin verran rikoslain 30 luvun 11 §:ssä nykyisin olevasta yrityssalaisuuden määritelmästä. Poikkeavuudet ovat kuitenkin lähinnä semanttisia; mitään varsinaista asiallista eroa määritelmillä ei ole. Se, jos rikoslain 30 luvussa kuitenkin edelleen säilytettäisiin määritelmä, jossa on joitakin sanonnallisia eroja suhteessa liikesalaisuuslain määritelmään, olisi omiaan luomaan epävarmuutta siitä, onko molempien määritelmien asiasisältö lopulta kuitenkin sama.

Edellä mainitut näkökohdat huomioon ottaen pidän perusteltuna, että rikoslain 30 luvun 11 §:ssä jatkossa viitataan säädettävän liikesalaisuuslain mukaiseen liikesalaisuuden määritelmään.

Helsingissä 9. maaliskuuta 2018



Klaus Nyblin
asianajaja, Helsinki